

april 59

„SUNRISE” ARTIKELENREEKS

(voor leden en belangstellenden)

Uitgave: Theosophical University Press, Pasadena, Calif.

Voor Nederland:

J. P. Brakel, Ananasstraat 98, Den Haag

De inhoud van dit blad bestaat uit vertaalde artikelen uit het tijdschrift „SUNRISE” dat uitgegeven wordt door de Theosophical University Press, Pasadena, Californië. Belangstellenden die deze vertalingen regelmatig wensen te ontvangen kunnen zich abonneren door storting van f 3.— op Postrekening 395300 t.n.v. J. P. Brakel, Anasstraat 98, Den Haag. Per jaar verschijnen ongeveer 10 nummers. Zij die zich voor het tijdschrift „SUNRISE” zelf interesseren kunnen een proefnummer aanvragen bij bovengenoemd adres.

S U N R I S E
-artikelenreeks.-

No.10.

April 1959.

INHOUD:

Rondetafel

De Gehele Mens

Vlam van Vuur

De Edelste der Wetenschappen

1912

1913

1914

1915

1916

1917

1918

RONDETAFEL

Notities van een discussie
over de Bhagavad Gītā.

ONZE ONGEZOCHTE KANSEN.

Jane: Sinds onze laatste bespreking heeft Krishna's uitspraak over Arjuna's "ongezochte strijd" mij door het hoofd gespeeld. Voor zover ik het zie lokt iemand, die op meer geestelijke wijze wil leven, daardoor een strijd uit. Daarom kan ik niet begrijpen waarom Arjuna's strijd "ongezocht" genoemd werd, omdat ik meen, dat wij werkelijk de strijd zoeken op het ogenblik, dat wij proberen onze verkeerde gewoonten onder handen te nemen.

George: Ik zou ook graag iets willen horen over die "begunstigde krijgslieden", die deze ongezochte strijd aanbinden. Dat schijnt een wijds perspectief te openen.

Voorzitter: Voordat wij deze speciale punten bespreken, kunnen we misschien beter de betreffende passage nog eens lezen:

"Niets beters is er voor een Kshatriya dan een rechtvaardige strijd. Door deze roemrijke ongezochte strijd, die alleen door het geluk begunstigde krijgslieden deelachtig worden, is juist nu volgens Uw wens de deur des hemels voor U geopend. Maar indien gij Uw roeping niet wilt vervullen en de strijd uitvechten, zult gij Uw

natuurlijke plicht verzaken en aan een misdaad schuldig zijn."

Krishna zegt dan tegen Arjuna, dat als hij nu niet aan deze oproep gehoor geeft, zijn slechte faam geen einde zal kennen, omdat zijn vijanden en zelfs de legergeneraals zullen denken, dat hij uit vrees heeft gehandeld; en wat zou voor een moedig man verschrikkelijker zijn dan dit? Als hij verslagen wordt, zal hij de hemel verwerven; als hij heeft overwonnen, zal de wereld zijn loon zijn.

"Daarom, O zoon van Kuntī, sta op, besloten tot de strijd. Laat vreugde en smart, winst en verlies, overwinning en nederlaag, gelijk voor U zijn en bereid U voor op de strijd, want zo en zo alleen zult gij al handelend vrij zijn van zonden."

Wat bedoelt Krishna met deze "ongezochte strijd", die alleen de door het geluk begunstigen ten deel valt? Een wat letterlijker weergave kan misschien helpen: "gezegend zijn de krijgers, voor wie zulk een strijd spontaan (ongezocht) komt, als een open poort naar de hemel." Hebben wij niet ontdekt, dat die problemen en omstandigheden, die vanzelf tot ons komen, zonder dat wij er ons speciaal toe hebben gezet om onze lagere gewoonten "te bestrijden", onze grootste kansen zijn om te groeien? We moeten ze nooit betreuren, welke vorm ze ook aannemen, want als we in staat zijn ons karma, zoals het komt, hoe onverwacht of moeilijk ook, volledig tegemoet te treden, dan kunnen we het allermoeilijkste in de grootste overwinning omzetten.

Het zijn de ongezochte elementen van ons dagelijks karma, die de duidelijkste aanwijzingen geven van de leiding van ons hoger zelf, dat ons

gewone menselijke zelf probeert te leiden naar juist die ervaringen, die tot kracht en inzicht voeren. De paradox is deze: als wij bewust of weloverwogen, met onze persoonlijke wil, proberen naar die aanwijzingen te zoeken, zullen we ze nooit vinden; of, als we denken dat we ze gevonden hebben, leiden ze misschien naar doodlopende wegen van verspilde pogingen, omdat ze geen deel uitmaken van onze "natuurlijke plicht."

Kunnen we dan zeggen, dat de gehele levensstrijd ongezoekt is? Ja en Neen. Gezien van het louter persoonlijke aspect van onze natuur, dat slechts een deel ziet van het beeld van één kort leven, kunnen de strijd en de problemen zowel ongezoekt als onverdiend schijnen; en naar Arjuna's diepe moedeloosheid ons herinnert, kunnen zij zelfs in zoverre ongewenst zijn, dat wij voor beslissingen en verwickelingen kunnen komen te staan, die niet naar onze zin zijn en naar wij geloven niet door ons zijn ontstaan. Maar als wij alles bezien vanuit de gunstige positie van ons hoger zelf, dan weten we, dat wij niet alleen onze eigen goddelijkheid hebben gezocht, maar hebben aangeroepen om ons naar dat punt in onze ontwikkeling te leiden, waar we moeten opstaan, "besloten tot de strijd."

Ellen: De term "rechtvaardige strijd" heeft me bezig gehouden, vooral daar Krishna tegen Arjuna zegt, dat er voor een krijger geen hogere plicht bestaat. We moeten dit natuurlijk niet letterlijk opvatten. Zouden we kunnen zeggen, dat wij een strijd voeren overeenkomstig de wet of wil van de Natuur, in plaats van overeenkomstig de menselijke wet?

Voorzitter: Laten wij deze gehele kwestie uit het vlak van de stoffelijke oorlogvoering op-

heffen tot waar we de vlakte der Kurus niet langer zien als een slagveld, maar waar ze dat innerlijk gebied van denken en handelen wordt, waarop U en ik en alle Arjuna's ter wereld zich elke dag van ons leven bevinden. Als wij tegenover de vijandige legers staan van onze vroegere gedachten, emoties en gewoonten, is één ding duidelijk: wij vinden deze "ongezochte strijd" niet op onze weg door een gunst van god of een gril van het lot, maar omdat, als strijders voor het recht, de gezamenlijke kracht van onze aspiratie, die in vroeger tijden werd gevormd, ons nu deze prachtige gelegenheid heeft gebracht - om die krachten tegemoet te treden en te overwinnen, die onze vooruitgang zouden willen tegenhouden.

Ellen: Met andere woorden, het is werkelijk een oorlog tussen licht en duisternis, niet alleen in onszelf, maar in de gehele Natuur.

Voorzitter: Zeer juist, want de strijd van Arjuna is maar één aspect van de grotere karmische strijd, die in elk deel van de Kosmos plaatsvindt. Zodra het heelal zijn trillioenen atomaire levens "uitademt", die zijn veelvoudige constitutie vormen, ontstaat dadelijk de tweevoudigheid en spelen geest en stof hun respectievelijke rollen in elke gradatie van de enorme hiërarchie, die de Natuur is. Deze tweevoudige expressie wordt op dynamische wijze nauwkeurig in de mens weergegeven in de arena van zijn eigen ziel, waar hij alle onontwikkelde elementen van zijn natuur vindt, die schreeuwen om de heerschappij, terwijl hij tegelijkertijd, naarmate hij steeds meer ontvankelijk wordt voor de wil van zijn hoger zelf, de krachtige invloed van de goddelijkheid ervaart.

Dan: Het schijnt mij tamelijk vreemd toe dat Krishna Arjuna, als het ware, extra wil belonen

als hij hem vertelt, dat als hij wordt verslagen, hij naar de hemel zal gaan of, als hij zegeviert, hij de wereld kan bezitten. Het schijnt niet in overeenstemming te zijn met de onzelfzuchtige wijze van benadering, die wij met de Gītā of andere soortgelijke geschriften verbinden.

Voorzitter: Wij moeten ook hier bedenken, dat alle heilige geschriften het stempel dragen van de tradities en ritën van de volkeren, onder wie ze werden geschreven, en de Bhagavad-Gītā is geen uitzondering. Hier is de mystieke en historische achtergrond Hindoes, en het gebruik van "hemel" of swarga duidt eenvoudig op het hoogste geluk, waarmede zij, die in de strijd worden verslagen, kunnen worden gezegend. Terloops zij opgemerkt, dat dit overeenkomt met de Noorse overlevering, waarin de helden, die in de strijd sneuvelen, door de Valkyries rechtstreeks naar het Valhalla worden gebracht. Bovendien is Arjuna in de Mahābhārata, waarvan de Gītā deel uitmaakt, van geboorte een prins en daarom bestaat zijn "natuurlijke plicht" als lid van de kaste der krijgers of Kshatriya uit de bescherming van het koninkrijk, als het moet door een "rechtvaardige strijd." Wat betreft het aanbieden van de wereld als Arjuna zou zegevieren, ook dat is duidelijk symbolisch om uit te drukken, dat als hij zichzelf in deze crisis overwint, hij de wereld heeft veroverd - want kennis van het zelf hield in de oude overleveringen altijd kennis van kosmische zaken in.

Laten wij bedenken, dat wij de Gītā lezen als een verhaal van geestelijke lering en niet als een historisch verslag van een fysieke strijd. Al schijnt ze innig verweven met traditionele en ceremoniële ritën, die voor ons wellicht weinig betekenen, voor hun fundamentele waarden moeten we toch eerbied hebben, omdat ze voor millioe-

nen Hindoes heilig waren en nog altijd zijn en wat meer is, de meeste hebben een betekenis, als we hun oorspronkelijke bedoeling begrijpen.

Als we Krishna kunnen zien als de vertegenwoordiger van zowel de verheven Goddelijke energie in het heelal als van het hoger zelf van de Mens en Arjuna als U en ik en elk oprecht mens, die leiding en zelfoverwinning zoekt, dan zal het ons niet moeilijk vallen onze weg in de Gītā te vinden.

Tom: Wat U zojuist heeft gezegd, treft me als uiterst belangrijk om op de achtergrond van ons denken te houden, wanneer we een van 's werelds heldendichten lezen. Neem bijvoorbeeld de Ilias van Homerus; historisch gesproken leed Troje inderdaad een nederlaag, maar de algemene strekking van de Ilias heeft weinig of niets met Troje te maken; en wat dat betreft is zijn overeenkomst met enkele van de Hindoese verhalen uit de Mahābhārata zo opvallend, dat vele Westerse geleerden deze de Ilias van het Oosten hebben genoemd. Wat ik probeer te zeggen is, dat er heel goed een werkelijke fysieke veldslag kan hebben plaats gehad tussen twee volkeren, waarop de Gītā doelt; maar of zulk een oorlog plaats had of niet, het is tamelijk duidelijk zoals U zegt, dat de schrijver deze eenvoudig gebruikt als een middel of als een encensering om bepaalde geestelijke beginselen mede te delen.

Voorzitter: Beginselen, die universeel zijn en daarom thans evenzeer van belang als ze ooit waren, of het nu Homerus is, die deze in zijn onsterfelijke gedichten bezingt, of de wijze Vyāsa, die naar het heet, zijn goddelijke boodschap heeft gebracht door middel van de avatāra Krishna. Het is dezelfde oude geschiedenis: wie of wat Vyāsa was en wanneer hij leefde, weet niemand; evenmin

zullen wij ooit weten, wie of wat Homerus was en in welke archaische tijd hij over de heuvels van Griekenland zwierf. Wat van belang is, zijn de essentiële geestelijke waarheden, die niet alleen in de gewijde geschriften en heldendichten der wereld, maar ook in de universele taal van symbool, legende en mythe bewaard zijn gebleven.

Harry: Bestaat er gevaar, dat wij het gevoel kunnen hebben, dat we deze slag kunnen winnen en dat wij ons daarna kunnen afscheiden of losmaken van hen, die wij bestrijden? Zijn die lagere elementen ook niet een deel van onszelf en moeten zij ook niet iets van deze ontmoeting leren?

Voorzitter: Wij kunnen ons nooit van enig deel van het heelal afscheiden of losmaken. Alles maakt deel uit van de goddelijke economie en zonder twijfel zijn de stoffelijke elementen van onze constitutie even essentieel voor het alles-omvattende plan van de Natuur als de geestelijke. Hoe zouden we ooit de vijandige krachten op de vlakte der Kurus kunnen "verslaan", die karaktereigenschappen, die wij thans te boven zijn, als wij ze niet tegelijkertijd een stoet omhoog gaven?

Bij elke poging om in al onze ervaringen goedheid en waarheid te vinden, zijn wij in de gelegenheid om de onontwikkelde elementen in onze natuur om te zetten. Wanneer wij er in slagen, zelfs maar in geringe mate, om de heerschappij van onze lagere verlangens af te werpen, dan zullen we in diezelfde mate het uiterlijke kleed, dat ze omhult, "verslaan" of afwerpen en daardoor de geest, die ze tot leven brengt, bevrijden. Herinner je je niet wat Krishna in het eerste gedeelte van dit hoofdstuk tegen Arjuna zei over

de onvergankelijke goddelijke essentie, die elk atoom in het heelal bezielt en dat, ongeacht wie of wat werd "verslagen" of wat de sterfelijke delen overkwam, steeds de goddelijke bewust-zijnskern onsterfelijk en eeuwig was?

Frank: Dat is een prachtige gedachte. Emerson moet aan dit speciale gedeelte van de Gītā hebben gedacht toen hij zijn gedicht "Brahma" schreef. Ik kan mij niet alle verzen herinneren, maar de eerste twee luiden ongeveer zo:

Als de rode vernietiger meent dat hij verslaat,
Of de verslagene denkt dat hij is verslagen,
Kennen zij niet de subtiele wegen,
Die ik onderhoud en ga en waarop ik terugkeer.

Ver of vergeten is voor mij nabij;
Schaduw en zonlicht zijn hetzelfde;
De verdwenen goden verschijnen voor mij;
En schande en roem zijn voor mij gelijk.

De gedachte dat schande en roem, schaduw en zonlicht voor Brahma of Krishna in wezen hetzelfde zijn, is een ontzaglijke bemoediging. Het doet je beseffen, dat het niet belangrijk is, dat je er niet in slaagt om te overwinnen, maar het niet "opstaan en strijden", dat is, zegt Krishna, de werkelijke "zonde."

Voorzitter: Ik ben blij, dat je zei "in wezen", omdat verkeerd handelen nooit juist handelen is. Maar het is waar, zoals Emerson heel juist begreep, dat schaduw en zonlicht in wezen één zijn, omdat in stof én geest hetzelfde vuur der Goddelijke Intelligentie woont. Om terug te keren tot de vraag van Harry: als Arjuna's hebben wij een ernstige verantwoordelijkheid jegens het "vijandige leger" van onze vroegere gedachten en

handelingen, die nu en dan een demonische vorm schijnen aan te nemen om ons te beproeven en neer te slaan. Maar telkens als we ze op hun eigen terrein eerlijk tegemoet treden, geven we niet alleen onszelf een krachtige stoot vooruit, maar heffen wij in dezelfde mate als we zelf groeien, het enorme leger van levens op, die de stoffelijke elementen der natuur vormen - zowel de menselijke als de kosmische natuur.

Besef je, dat elk afzonderlijk atoom van onze constitutie niet alleen in en door alle lagen der stoffelijke en geestelijke substantie, waaruit de mens bestaat, circuleert, maar ook een rondgang door en buiten het gehele zonnestelsel zal maken? Bovendien zal elk van onze miljoenen atomen op zijn zwerftochten naar de zon en terug zich vermengen met ontelbare andere atomen, die tot alle natuurrijken behoren en niet alleen tot dat van de mens. Wij hebben inderdaad een grote verantwoordelijkheid.

Daarom kan er geen sprake van zijn, dat wij "overwinnen" of naar de "hemel" gaan en ons dan van ons eigen vijandelijke leger losmaken. Alle elementen en krachten, die door ons heen werken, zijn voor onze groei van even vitaal en essentieel belang. Alle moeten in hun eigen ervarings-sfeer leven en zich bewegen. Wij kunnen er echter verzekerd van zijn, dat naarmate wij gesta-dig groeien, ook zij vorderingen zullen maken. Het is een prachtig patroon: allen voor één, en één voor allen. Indien het een feit is, dat elke afzonderlijke monadische eenheid van lagere ontwikkeling dan wijzelf bezig is een mens te worden - met andere woorden, dat het mensenrijk inderdaad tussen de hoogste goden en de laagste elementale levens ligt - dan geldt onze verantwoordelijkheid inderdaad voortdurend voor de gehele evolutionaire ladder. Wat zal dan onze eigen godsvonk in de verre toekomst verhinderen om haar

"natuurlijke plicht" te vinden in en door een sterrenorganisme, als onze gehele constitutie zich heeft ontplooid en in volkomen harmonie werkt met het kosmische patroon van de Natuur? Al kunnen we deze gedachte niet te ver doorvoeren, het duidt er in elk geval op, dat we altijd volledige verantwoordelijkheid zullen dragen voor de vergeestelijking, in plaats van voor de verstoffelijking van elk deel van onze natuur.

Martha: Mag ik hier onderbreken? Zal de strijd tussen de twee aspecten, die altijd bij ons zijn, het stoffelijke en het geestelijke, niet voor altijd doorgaan, bijna als tussen twee kabouters in ons, die beide proberen te winnen? Zelfs Krishna erkent dit, naar het schijnt, als hij met Arjuna een hartig woordje spreekt. Het ene ogenblik doet hij een beroep op zijn trots en biedt hij een beloning aan: of de hemel of een koninkrijk op aarde, maar bijna in dezelfde adem wijst hij op diepe waarheden.

Voorzitter: Hoeveel overwinningen wij ook zullen behalen, de strijd om meer licht zal voortduren. Maar als wij door de goddelijke kracht, die ons probeert te leiden door middel van onze eigen Krishna of hoger zelf, onze eigen gedachtekracht en emotionele gewoonten kunnen veranderen door ons van hun greep op ons te bevrijden, zullen wij te zijner tijd de "hemelpoort" wijd open voor ons vinden. Maar wat is deze hemel, waar Krishna over spreekt? Niets meer of minder dan een uitbreiding van bewustzijn. Eerst als wij ons dat diepere inzicht verwerven en beseffen, dat we nooit onder de noodzakelijkheid zullen uitkomen voortdurend gewapend te zijn, dan zullen we met toenemend vertrouwen onze weg gaan vinden. De werkelijke opgaaf is de transmutatie of om-

zetting van ons eigen bewustzijn. Hazel, wilde jij iets zeggen?

Hazel: Ja, ik dacht er aan, toen U over de oude mythen sprak, dat de held daarin gewoonlijk een prins is, die zijn dapperheid moet bewijzen, eerst door succes te behalen in buitengewone heldendaden en tenslotte door een draak of een ander verschrikkelijk monster te verslaan. Pas als hij zijn onoverwinnelijkheid bewijst tegenover de draak en vele andere beproevingen, ontvangt hij een koninkrijk om over te heersen met een lieftallige prinses en vaak worden juist de vijanden in loyale en toegewijde helpers veranderd.

Voorzitter: Met andere woorden, met zijn bruid en de wereld voor zich, schijnt de hemelpoort inderdaad wijd open te zijn en het nu verslagen vijandige leger van lagere gewoonten is zijn kracht en sterkte geworden. Dat is een uitstekende gedachte, omdat ze wijst op de universele grondslag van deze mythologische verhalen, die wij in alle heldendichten en oude legenden vinden. De hemel van de Gītā is stellig geen vaste plaats, zoiets als de Eilanden der Gezegenden of een engelenparadijs, maar het is duidelijk dat het dat diepere inzicht is, dat samengaat met elke overwinning.

Trudy: Zou men dan kunnen zeggen, dat onze vijanden onze bondgenoten worden, in die zin, dat die eigenschappen nu voor ons werken?

Voorzitter: In plaats van ons van ons werkelijke doel af te trekken? Waarom niet, al zullen zij misschien niet in die mate onze bondgenoten worden, dat zij het onsterfelijk element in ons versterken en er hun levensessentie aan geven.

Mabel: Maar is de overwinning ooit volledig, als juist de vijanden, die wij zouden willen bedwingen, altijd een andere en subtielere vorm schijnen aan te nemen? Ik dacht er aan, dat Krishna's vermaning aan Arjuna om gelijkmoedig te zijn in "vreugde en smart, overwinning of nederlaag", voordat hij zich op de slag voorbereidt, op zichzelf een bescherming kan zijn, omdat dit misschien voorkomt, dat wij een soort geestelijke trots aankweken als wij de een of andere overwinning hebben behaald. Zo dikwijls blijkt de overwinning achteraf een schijnoverwinning, daar we ontdekken, dat dezelfde oude vijanden nog leven en ons last bezorgen.

Voorzitter: Wij kunnen niet verwachten, dat wij onmiddellijk zullen zegevieren. De uiteindelijke overwinning is niet aan hen, die snel handelen, maar aan hen, die standvastig weigeren om te worden verslagen. Wat te doen, als de vijanden inderdaad telkens opnieuw terugkeren, in deze of gene vorm? Het feit, dat wij ze als zodanig herkennen, is al een teken van groei. Het is duidelijk dat, hoe subtieler ze zijn, hoe gevaarlijker; maar zij zouden die fijnere vorm niet aannemen, als wij ze al niet hadden overwonnen op het meer stoffelijk gebied, en dat is op zichzelf een overwinning.

Laten we er echter niet naar uitzien om slag te leveren, of ons er te veel zorgen over maken, of het eindresultaat een overwinning of nederlaag zal zijn. Wij kunnen niet werkelijk falen, als wij nooit opgeven.

Het komt allemaal neer op de allereenvoudigste regel: laten wij de plicht doen, die karma en ons hoger zelf ons tonen dat de onze is en we zullen ontdekken, dat wijzelf één van de "door het lot begunstigde krijgers" zijn. Naarmate wij sterker worden en meer weerstand kunnen

bieden aan het vijandige leger van onze onontwikkelde natuur, kan de "pijlenregen" inderdaad toenemen en kan onze neerslachtigheid nu en dan groter worden. Maar we kunnen altijd opnieuw moed vatten en "ons op de strijd voorbereiden." Naar de mate, dat wij de Krijger in ons het bevel laten voeren, naar die mate zullen we niet alleen de "hemelpoort open" vinden in een verruiming van ons inzicht, maar we zullen tot veel groter klaarheid komen ten aanzien van onze eigen "natuurlijke plicht" binnen ons dagelijks karma.

Wij kunnen nu gaan begrijpen, waarom zovelen hebben gezegd, dat de eerste twee hoofdstukken van de Gītā de wortel en het zaad van filosofische wijsheid bevatten!

vertaald uit:

Sunrise Februari 1959.

DE GEHELE MENS.

Tegenwoordig schijnt de ontwikkelde mens niet meer zo kritisch te staan tegenover de absoluut wetenschappelijke kijk op de mens en het universum dat hem omringt. Het is mogelijk, dat deze apathie voortkomt uit het feit, dat veel van de materialistische theorieën van de vorige eeuw nu zonder meer worden geaccepteerd. Veel leerboeken prenten onze opgroeiende jeugd de gedachte in, dat de kosmos het product is van fysieke, elektrische en biologische wetten, kortom, dat de levensgeheimen een wetenschappelijke basis hebben en geen wijsgerige of godsdienstige. Er wordt weinig ingebracht tegen de poging onze wereld en zijn bewoners te verklaren met behulp van natuurkundige wetten en zaken, omdat deze ideeën een integrerend deel uitmaken van het moderne denken.

De toestand wordt nog erger gemaakt doordat de dogmatische godsdiensten van deze tijd geen enkele wezenlijke en logische verklaring geven van de mens en het universele proces, waarvan hij een deel is. Zij geven geestelijk-emotionele lapmiddelen en verlangen van hun volgelingen, dat ze dogma's aanvaarden, die vaak geen enkele actuele betekenis hebben en ze leggen het zwaartepunt op het zalig-worden in een goed beschouwd toch maar denkbeeldig hiernamaals, in plaats van een gezond licht te werpen op de problemen en mysteriën van het leven, zoals we dat allemaal kennen en waarmee we hier en nu worden geconfronteerd. De meeste hedendaagse godsdiensten hebben, op enkele fragmenten na, alles verloren van de dynamische filosofie of oude wijsheid, waarop ze oorspronkelijk waren opgebouwd. Ze staan niet langer in verbinding met de ware kosmos, die ons omringt en daarom kunnen ze de structuur en de oorsprong hier-

van ook niet verklaren met termen, die zowel een geestelijke inhoud als een wetenschappelijke bedoeling hebben. Daarom zijn ze ook in geen enkel opzicht in staat op de zwakheden van de wetenschappelijke leerstellingen te wijzen, noch om deze door iets, dat logisch is en de ziel bevredigt, te vervangen.

Wanneer we nagaan, welke rol de wijsbegeerte door alle eeuwen heen heeft gespeeld, zouden we vanzelf verwachten, dat we daar tenminste een meer allesomvattende kijk op de mens en zijn universeel tehuis zouden vinden. We ontdekken echter al spoedig, dat de moderne wijsbegeerte (op enkele opmerkelijke uitzonderingen na) zijn ware positie als middelaar tussen religie en wetenschap geheel heeft opgegeven en een dienaar is geworden van de laatste.

De wetenschap alleen is meester geworden van het terrein, altijd op zoek naar fysieke uitersten, steeds meer breidt zich de cirkel uit van haar uitvindingen, die ze omzet in macht, comfort en materiële vooruitgang. Er zijn perioden in de geschiedenis geweest, waarin het dogmatisch geloof bijvoorbeeld alle aandacht opeiste, toen het als ketterij gold filosofische onderzoekingen te doen en degene die verklaarde, dat de aarde rond was en de zon het middelpunt van het zonnestelsel, ter dood werd gebracht. Heden ten dage worden zij die beweren, dat de mens een geestelijk wezen is, wel niet ter dood gebracht, maar wel wordt hen te verstaan gegeven, niet alleen dat ze "onwetenschappelijk" zijn, maar bovendien onpraktische dweepers, die met hun hoofd in de wolken lopen.

Wanneer de mens op het een of ander gebied iets heeft bereikt en hij gaat dat beschouwen als de enige weg naar de waarheid, dan wordt de menselijke cultuur scheefgetrokken en de situatie wordt gevaarlijk. Het is hetzelfde als wanneer

iemand zijn ogen en oren sluit en dan, nadat hij de geur van de bomen en de bloemen en de vochtige aarde heeft geroken, gaat beweren, dat dat nu de werkelijke wereld is. Hij heeft gelijk, vanzelfsprekend, maar toch maar gedeeltelijk. Een ander luistert geblinddoekt naar het gezang van de vogels en het ritselen van de bladeren en gaat dan beweren, dat zijn wereld de ware is. Het ligt voor de hand dat hij, die al zijn zintuigen gebruikt, het beste beeld zal ontvangen.

Het zou nonsens zijn te veronderstellen, dat de mens zijn oren zou hebben kunnen ontwikkelen, als er geen geluiden bestonden of zijn ogen, als er niets was te zien. Even dwaas is het om te geloven, dat het universum niets bevat, waarbij de mens zijn mystieke en geestelijke gaven kan gebruiken. Ronduit gezegd, de hogere vermogens in de mens kunnen niet worden verklaard, als er in de kosmos niets was dat met die vermogens waargenomen kan worden. Daarom is het logisch om aan te nemen, dat de verschillende gaven, die de mens bezit, hem helpen het leven in al zijn aspecten te begrijpen, want als het universum geestelijk niet even werkelijk was als het blijkbaar fysiek is, zou de mens nooit aan zijn hogere vermogens toegekomen zijn.

Het is duidelijk, dat een mens eenzijdig zou worden, wanneer één van zijn vermogens een overheersende plaats zou gaan innemen in zijn natuur en al zijn andere natuurlijke gevoelens en gewaarwordingen zou gaan onderdrukken. Toch gebeurt dit maar al te vaak en wanneer we deze eenzijdige ontwikkeling doorvoeren over de gehele wereld, dan zien we precies wat er heden ten dage gebeurt: er ontstaat een eeuw, waarin de onderzoekende geest in beslag wordt genomen door een overvloed van fysieke bijzonderheden en zodoende ontkent of niet weet, welke bijdragen religie en wijsbegeerte hebben geleverd en nog steeds leveren kunnen om de

mens het leven rondom hem te leren begrijpen en daarom is dit een eeuw, waarin de mens zijn geestelijke en intellectuele vermogens laat verdorren.

Wanneer de wijsgerige en religieuze instincten van een mens op de achtergrond komen, dan wordt nog heel wat meer dan de religie en de wijsbegeerte veronachtzaamd, het hele karakter van de mens lijdt eronder. In slaap gewiegd door het overrijke dieet van materialistische weldaden, krijgt hij het gevoel, dat zij een oplossing bieden voor alle menselijke narigheden. Hij komt er natuurlijk niet toe om eens ernstig de bronnen na te gaan, waar al die weldaden uit voortkomen. Wanneer de wetenschap zegt, dat de mens een volgroeide aap is, dan moet dat waar zijn, want kijk eens even wat de wetenschap al niet heeft gedaan om het leven rijker te maken! Deze gedachtengang leidt er toe, dat men de zichtbare wereld gaat beschouwen als de enig bestaande en de mens als een product van zijn omgeving, wat in feite hierop neerkomt dat, als hij maar zijn omgeving verbetert, hij de facto zichzelf verbetert, dus dat goed zijn iets is, dat van buiten af komt en niet van binnen uit.

Het ernstigste gevaar van de tegenwoordige tijd is niet de moderne wetenschap, maar de ontzettend grote plaats, die het wetenschappelijk materialisme in onze gedachtenwereld is gaan innemen. Er is geen overeenkomstige groei op religieus en wijsgerig gebied geweest en deze gebieden lopen zodoende gevaar onvruchtbaar te worden en op de achtergrond te raken. Dit heeft er toe geleid, dat de geestelijke en intellectuele gaven van de mens werden begraven totdat hij, verzadigd door zijn materialistische omgeving, sceptisch komt te staan tegenover alles, wat hij niet met zijn vijf zintuigen kan waarnemen. Hij gaat zelfs twijfelen aan het bestaan van zijn eigen ziel!

En daarom zoekt hij naar oplossingen buiten zichzelf, die hij alleen in zichzelf kan vinden.

We vragen ons af, wat is een mens? Moeten we dan antwoorden, "O, hij is een samengestelde chemische structuur met een gewicht van even over de honderd pond, die zich kan bewegen, kan eten en daarna dat eten weer verteren," of moeten we, als we eerlijk tegenover onszelf willen zijn, er niet aan toevoegen: "de mens is daarbij ook nog een stralend bewustzijn van bijna oneindige kracht, dat door het stoffelijk lichaam, dat we kunnen zien, naar buiten straalt en dat in staat is tot een innerlijk leven, veel en veel machtiger, dan zijn uiterlijke vermogens?" Woont daarbinnen niet de ware mens, die ziet door de ogen en hoort, voelt en denkt achter het stoffelijk masker?

Kunnen we op dezelfde manier niet zien, als we het leven om ons heen gadeslaan (en we stellen er ons voor open), dat de vele wonderen van de natuur een voortbrengsel zijn van een innerlijke geest? Zouden we willen ontkennen, dat de wilde dieren verschillende bewuste gewoonten hebben, of de bijen hun orderlijk samenstel van wetten, alleen, omdat we het bewustzijn niet kunnen wegen of meten? Wie zal zeggen, of de schitterende bloemen niet een vorm van zelf-expressie zijn, of ze het zachte lentedwindje of de bijtende vorst niet kunnen voelen? Toen we nog kinderen waren, keken we met verwondering naar de hemel op en verbaasden ons over het vliegen van een vogel. Toen we in het materialistische net van het grote-mensen bestaan verstrikt raakten, hebben we toen niet iets héél belangrijks verloren?

Laten we eens aannemen, dat een levend denkend mens zou uitgroeien, tot hij de afmeting had van een universum. Als we dan in een van zijn atomische werelden zouden staan en opzien naar

de onmetelijke hemelen, zouden we ons dan niet moeten afvragen, waar is het leven, dat in dat kosmische omhulsel woont, waar zijn zijn intelligentie en zijn bewustzijn? Het is mogelijk, dat de krachten van de universele natuur, die in vroegere tijden Goden werden genoemd, zo'n grote draagwijdte hebben, zo'n verrijkend intellect en een leven zo meeslepend en geweldig, dat ons armzalig verstand het niet kan bevatten. We zoeken naar menselijke begrippen temidden van melkwegstelsels en als we ze niet vinden, dan nemen we het kleine deel van het universum, waarmee wij in contact kunnen komen en zien niet alleen de rest over het hoofd, maar we ontkennen zelfs, dat het bestaat! En toch worden we geheel doorspoeld door de krachten van de oneindigheid.

We mogen net zo min een scheiding trekken tussen de wetenschap aan de ene kant en de religie en wijsbegeerte (of ook de mooie dingen, kunst of muziek) aan de andere kant, als dat we zouden mogen proberen onze eigen innerlijke natuur uit elkaar te scheuren door ze eigenmachtig in verschillende partjes te verdelen. Om religieus te zijn, behoeven we niet op te houden met denken. Indien het heelal gevuld is met het Goddelijke, is dit feit dan onwetenschappelijk? We zeggen dat de poëzie een wetenschap is, maar kunnen we ook niet spreken van de poëzie van de wetenschap? De wetenschap heeft op het leven van de mens een enorme en in veel gevallen weldadige invloed gehad, maar het is goed om wat intuïtief gezond verstand te laten inwerken op de wetenschappelijke dogma's en ze daardoor op een hoger plan te brengen.

We zijn ons er plotseling van bewust geworden, dat het moderne leven langs een heel gevaarlijke weg voortsneelt. Ondanks al ons gepoeh op vooruitgang, is de tegenwoordige tijd toch niet vrij

van dezelfde onzekerheden, die we gewoonlijk in verband brengen met meer primitieve tijden uit de geschiedenis. Is de misdaad door een betere omgeving verdwenen? Is wederkerige haat verdwenen, nu de wereld "beschaafder" is? De mens mag het nu materieel beter hebben, dan hij het sinds duizenden jaren heeft gehad, toch kunnen we niet met enige zekerheid beweren, dat hij zelf veel beter is - en hier ligt de grote moeilijkheid van de hele situatie. De oplossing van de menselijke problemen ligt in de mens zelf, maar dan in volwaardige mensen, geen half-mensen, chemisch physische mensen, die werken in een stoffelijk universum. We kunnen het volledige leven alleen waarnemen, als we het in al zijn fasen bekijken en dat sluit in, dat we daarvoor al de vermogens, die ons ten dienste staan, moeten gebruiken en dat we ze op elk terrein tot uiting moeten laten komen.

-John P. Van Mater

vertaald uit:
Sunrise Februari 1959.

VLAM VAN VUUR

--GIORDANO BRUNO.

Uit de grijze massa van menselijke middelmatigheid flitst zo nu en dan een licht op als een schitterende diamant en de onverschrokken geest van Bruno "de Nolaan" was van deze juwelen één der zeldzaamste. Het blijft immer te betreuren, dat er in zijn tijd mensen waren die, hem kennende als een rechtschapen man, in plaats van hem te verdedigen desnoods met een moedig woord, als zij niet tot dappere daden in staat waren, toelieten, dat hij zijn gehele leven verschrikkelijk onrechtvaardig werd bejegend. Zijn actief optreden duurde van 1576 tot 1592, het laatste kwart van die eeuw, waarin de eerste helft van het leven van Shakespeare zich afspeelde. In eerstgenoemd jaar viel Bruno's vertrek uit Italië, nadat hij wegens ketterij was vervolgd; in het tweede zijn arrestatie en gevangenneming. Gedurende deze zestien jaar, waarin hij reisde door Italië, Zwitserland, Frankrijk, Duitsland, Polen en Engeland, en toen terug naar Italië, studeerde, onderwees, predikte en schreef hij.

In 1889, elf jaar vóór de herdenking van de dag, waarop hij 300 jaar geleden stierf, richtte de beschaafde wereld een standbeeld voor hem op, op hetzelfde Campo dei Fiori, waar hij in Rome stierf. Om iets jegens Bruno goed te maken? Neen, want wie zou aan de glorie van de waarlijk groten iets kunnen toevoegen; maar juist om ons hun grootheid te herinneren en om de beginselen levend te houden, waarvoor zij leefden en vaak stierven, bouwen wij tempels, richten wij standbeelden op, schilderen wij

portretten en zingen wij lofliederen. Als wij ons het leven van Giordano Bruno in het kort voor de geest roepen, geschiedt dat om van de dankbaarheid in onze harten jegens een edel en onbevreesd man blijk te geven.

In zijn "Hymne aan Mijn Eigen Ziel", geeft Bruno de sleutel tot zijn karakter: "Raak mij aan, O God, en ik zal als een vlam van vuur zijn." Dat hij op die wijze verlicht was, daarvan getuigen zijn leven en reizen, zijn geschriften en werken, en de alles overtreffende heldenmoed van zijn laatste acht jaar. Zijn idealen waren zeer verheven en zuiver en zijn volhardende pogingen om deze te verwezenlijken geven ons aanleiding zijn naam te eren.

Dat Bruno omstreeks 1548 te Nola werd geboren en dat de Vesuvius dagelijks te zien was, is alles wat wij omtrent zijn eerste jaren weten. Overigens hangt over zijn jeugd een sluier, als rook boven de berg, maar uit de nevel zou als een vulkanische uitbarsting een vurige geest zich losmaken en de gehele wereld zou zich plotseling van het bestaan van Bruno bewust worden.

Als kleine jongen werd hij opgenomen in een Dominicaner klooster en daar werd al vroeg de grondslag gelegd voor een scholing, die later tot monumentale hoogten van geleerdheid zou uitgroeien. Binnen enkele jaren onderhield hij zichzelf door "aan de jongens grammatica te onderrichten en met zekere heren de hemel te lezen (astronomie)." Hij maakte zich vertrouwd met de Griekse filosofie en verwierp, evenals Bacon, de inzichten van Aristoteles. Hij kende de Kaballa; de Latijnse vertalingen van de Arabische filosofen; de geschriften van Thomas van Aquino; Raymond Lully's Ars Magna; en stelde zeer veel belang in de astronomische ontdekkingen van Copernicus.

Op zeventienjarige leeftijd trad Bruno toe tot

de Dominicaner orde en toen begonnen de moeilijkheden eerst goed en namen zij snel toe. Als geleerde, die hij reeds was, vurig verlangend om de waarheid te verdedigen, was hij ten zeerste verontrust toen hij zag hoe zijn eigen volk te Castello een ezelsstaart aanbad; en het was een bron van werkelijke smart voor hem om te horen hoe "wijze mannen" beraadslaagden over de vraag, of een muis, die de hostie had opgegeten, gedood of vereerd moest worden. Hij kon de leer van de transsubstantiatie niet aanvaarden en hij leerde de jongens op school openlijk, dat het hun plicht was naar de waarheid te zoeken en dat het gezond verstand met de orthodoxie zou kunnen botsen.

Zijn vurige geest en onbedwingbare energie bezorgden hem zijn eerste proces wegens ketterij en hij verliet Napels. Als wij zijn leven verder nagaan, schijnt het van deze afstand gezien, dat hij zich als persoonlijkheid nimmer ontzag en dat hij zichzelf beschouwde als iemand met een boodschap aan de mensen. Hij noemde zichzelf: "hij die doet ontwaken" en dat deed hij inderdaad. Alle menselijke ontberingen, zoals armoede, een leven zonder vrienden en eenzaamheid, kende hij maar al te vaak; en desondanks, of misschien juist dank zij die ontberingen, voltooide hij zijn werk. Toen hij stierf was Europa, zo al niet geheel ontwaakt, bezig zich de ogen uit te wrijven en wakker te worden. De Spaanse Armada was verslagen en Cromwell was een baby van tien maanden, die in het huis van nederige ouders in Huntingdon in Engeland vrolijkheid bracht.

Over Bruno's persoonlijke verschijning bezitten we alleen de verklaring in zijn afscheidsrede te Wittenberg, dat hij de "speelbal van het lot was, klein van gestalte en gering in aanzien en door de menigte gehaat en vervolgd." Een vriend voegt aan dit portret nog iets toe, als hij wijst op Giordano's beschaafd en edel gelaat en op het

licht der verbeeldingskracht in zijn ogen, die vol melancholie en voorgevoelens waren." Elders zegt Bruno "de Natuur heeft mij ruw gevormd"; en weer is het de innerlijke mens, die voor ons het beeld oproept van de begeesterde, als we lezen:

" Van mijn jeugd af heeft het lot mij veronachtzaamd, maar niettemin ben ik vastberaden en standvastig en daarin is God mijn getuige. Ik ben niet zo ongelukkig als ik denk en terwijl ik mij aan mijn tegenspoeden onderwerp, veracht ik ze; want de dood zelf jaagt mij geen schrik aan.... "

Na zijn vertrek uit Napels in 1576 verscheen hij achtereenvolgens in Rome, Genua, Noli, Saronna, Turijn en Venetië. "Toen ik in Venetië was," schrijft hij en daaruit blijkt hoe gering zijn behoeften waren, "heb ik een klein boekje laten drukken, om wat geld bijeen te brengen voor mijn onderhoud."

In Chambéry bezocht hij een klooster van zijn eigen orde, de Dominicaner orde, waar hij, toen hij bemerkte, hoe terughoudend men hem behandelde, bij een Italiaanse pater naar de reden daarvan vroeg. Het onheilspellende antwoord was: "Ik waarschuw U, dat ge in deze streken niet de minste beleefdheid moet verwachten en hoe verder ge gaat, hoe minder ge die zult vinden." Dit betekende het verbreken van de laatste band met de Roomse kerk en het begin van vervolgingen, die in zijn martelaarschap eindigden. Hij ging toen naar Genève, het bolwerk van Calvin, en vestigde zich daar op 20 Mei 1579.

Genève was echter geen plaats voor iemand als Bruno. Het duurde niet lang, of hij noemde de predikanten van de Geneefse kerk "schoolmeesters" en weldra vermeldt de geschiedenis zijn tweede proces, nu wegens zijn dwalingen in de Calvinistische

leer. In zijn inleiding tot Del Infinito schrijft hij:

" De ene mens bedreigt mij, alsof ik het op hemzelf had voorzien; een ander valt mij aan, omdat ik alleen naar hem kijk; kom ik deze mens naderbij, dan bijt hij me; grijp ik de ander vast, dan verslindt hij me. Het is er niet maar één, die mij aldus behandelt en ook niet enkelen; het zijn er velen, ja bijna allen."

In Lyon vond hij een secte der Sociniërs. Aangezien Bruno meer naar de Arische leringen overheelt, zoals zijn geschriften doen zien, verbaast het ons niet als hij zegt, dat hij in Lyon niet langer dan een maand bleef. Het schijnt, dat hij niet iemand was om zich aan welke leider van een secte ook te binden. In Toulouse, een bolwerk van de Inquisitie, hield hij lezingen en onderwees hij aan een school astronomie en bleef er ongeveer een jaar - en dat betekende voor een stad als Toulouse, dat men allesbehalve een lafhartig man moest zijn. In 1581 was hij in Parijs.

Als Giordano Bruno ooit gelukkige jaren heeft gekend, waren dat zonder twijfel die in Engeland van 1583/1585, toen hij onder het beschermheerschap van de Franse ambassadeur aan het Hof van Koningin Elizabeth werd ontvangen. Daar ontmoette hij Bacon, Sir Philip Sidney, Fulke Greville, op wier denken hij invloed uitoefende. Bedenk ook, dat Shakespeare in die dagen naar copie moet hebben gezocht; dat hij in Bruno voortreffelijk materiaal kan hebben gevonden, kan niet worden voorbij gezien. Toch kunnen we ons niet voorstellen, dat Bruno in Engeland volkomen gelukkig was, want ondanks de populariteit van de Italiaanse taal aan het hof, haatte de massa in Londen vreemdelingen. Niettemin deed hij hier

zijn beste werk. In Oxford onderwees hij "Onsterfelijkheid" en hield daar lezingen over en voerde met veel vuur een dispuut, dat tot gevolg had, dat zijn geavanceerde denkbeelden sterk de aandacht trokken.

In 1585 was Bruno opnieuw in Parijs. Wat hij daar achterliet, kan men duidelijk zien aan de filosofie van Descartes. Ook Spinoza en Leibnitz zouden sterk door zijn leringen zijn beïnvloed. Wij horen, dat hij op de Universiteit te Praag was en later op de Academie van Julius te Helmstedt, zodat hij, toen hij in 1590-1 in Frankfort aankwam, in elk beschaafd Europees land op het denken der geleerden invloed had uitgeoefend, de jeugd had onderricht en zaden had gestrooid voor een oogst, die thans nog rijpt, overal waar de waarheid onbevreesd wordt beoefend.

In Frankfort ontving hij van de patriciër, Zuane Mocenigo uit Venetië, die in een boekwinkel één van Bruno's werken had gezien, een brief, waarin hij zei, dat hij venste te leren, wat Bruno had te onderrichten. Bruno ging in goed vertrouwen naar hem toe en beloofde hem te leren, wat hij wist. Toen Mocenigo ontdekte, dat daarvoor studie nodig was, de voorbereiding van lessen en daadwerkelijk leren en dat het met magie niets te maken had, was hij teleurgesteld en overtuigd dat hij was misleid en dat Bruno zijn voornaamste geheimen verzweg, ging hij met zijn grieven naar zijn biechtvader. Er zit iets vermakelijks in de kinderlijkheid van deze daad, want de geestelijke adviseur zou nauwelijks hebben kunnen goedkeuren, dat de edelman zich bovennatuurlijke krachten, z.g. "duivelskunsten", verwierf. Het resultaat van het onderhoud was echter niet vermakelijk. De eerwaarde biechtvader, die de overtreding van Mocenigo om kennis te willen verkrijgen van de

geheimen der alchemie en van de "zwarte kunsten" in het algemeen, negeerde, gaf te kennen, dat hij voor zichzelf roem zou verwerven door Bruno aan de Inquisitie over te leveren. Door aldus de verantwoordelijkheid voor het verraad aan het godsdienstig gezag over te dragen, ontsloeg Bruno's leerling zich van de zorg en het onderhoud van zijn leermeester en suste hij zijn gekwetste gevoelens door die verraderlijke daad.

Op 29 Mei 1592 werd Bruno voor het Tribunaal van de Inquisitie geleid. Toen hem gevraagd werd de waarheid te spreken riep hij met grote heftigheid: "Ik zal de waarheid spreken. Menigmaal ben ik met de Inquisitie bedreigd en ik heb het dreigement altijd als een grap beschouwd, want ik ben iemand, die bereid is rekenschap af te leggen." Het is de laatste maal, dat zijn stem weerklinkt, totdat hij op 14 Januari 1599, nadat hij uit één van de gevangnissen der Inquisitie, waarin hij gedurende al die jaren was vastgehouden, was gehaald, de verbazingwekkende woorden sprak: "Het kan zijn, dat U meer bevreesd bent om over mij een vonnis uit te spreken, dan ik ben om het onder de ogen te zien." Op een zitting, die de Paus zelf presideerde, en waar werd gerapporteerd, dat Bruno geen ongelijk had bekend, werd het schandelijk vonnis geveld, dat de gevangene aan de wereldlijke macht zou worden uitgeleverd. Dapper en met opeengeklemden lippen - na zijn rustige verklaring, dat hij bereid was als martelaar voor de zaak der waarheid te sterven - eindigde Giordano Bruno, die weigerde naar de priesters te luisteren of bijstand te ontvangen, op 17 Februari 1600 op het Campi dei Fiori te Rome, zijn leven op de brandstapel.

Bruno leerde, dat God's koninkrijk in de mens zelf is en hij geloofde, dat een kerk weinig beter was dan een gevangenis, als zijn koude

stenen scheidsmuren optrokken tussen de mensen, of de gelovige het gezicht naar de hemel ont namen. Hij zei te geloven, dat de wereld een grote revolutie te wachten stond en hij werd nimmer moe zijn verwachting uit te spreken, dat de afgeslagen tak tot bloei zou komen, de oude waarheden zouden herleven, verborgen waarheden onthuld zouden worden en dat na de nachtelijke duisternis een nieuw licht zou gaan dagen, dat de mensheid zou verlichten.

Zijn filosofie was, in 't kort, dat God waarheid is en dat de waarheid in de Natuur, die zijn werk is, uitstraalt. De Oneindigheid ligt binnen het bereik van onze zinnen; ze wordt ons bewezen door de veelheid van vorm, die op eenheid berust en zouden wij aan God oneindigheid ontzeggen? vroeg hij. De meest inerte, de meest onbewuste en kleinste delen van de aarde worden in God's hand vervuld van energie en vernuft. De gehele schepping vertoont de heerlijkheid van God; ze wordt bezielde, vergeestelijkt en wordt stralend van kracht en vreugde. Niet alleen de menselijke ziel woont in God, maar ook de ziel der wereld is in hem, beweegt zich in hem en verkrijgt van hem haar aanzijn. De dingen der natuur, die ons omringen, zijn schaduwen, onwerkelijk en niet duurzaam; maar de geest, de ziel, de vorm, het goddelijk kennen, de substantie die geen menselijk oog ooit heeft gezien, de Monade, die geen sterfelijk zintuig ooit kan waarnemen, alleen dit is werkelijk, duurzaam en waar; dit was, voor de werelden er waren; dit is Oneindigheid. Deze te zien is de enig werkelijke kennis.

-Gertrude W. van Pelt

vertaald uit:
Sunrise Januari 1959.

DE EDELSTE DER WETENSCHAPPEN.

Gedurende talloze eeuwen zijn er astronomische waarnemingen verricht. De bewijzen hiervoor liggen in de nog altijd bestaande fragmenten van oude optekeningen, zoals de tabellen van de planeten uit Oost-Indië, de Egyptische Zodiac en de hemelkaart van Dendera. Uit deze laatste blijkt een veranderde schijnbare positie van het sterrenbeeld de Maagd, die bijna 80.000 jaren teruggaat, of meer dan drie siderische jaren. Dergelijke bewijzen duiden er op, dat er werkelijke beschavingen hebben gebloeid in tijden waarin, naar men algemeen aanneemt, de mensheid nog niet het dierstadium of het primitieve barbarisme te boven was.

De Babyloniërs bezaten kennis omtrent enkele planeten, die niet verkregen kan zijn zonder optische instrumenten, zoals de halve maanvorm van Venus en Mercurius en de ringen van Saturnus. Sir Henry Layard vond te Nimrud een lens van kristal, die thans in het Brits Museum ligt. De Arabieren hebben enkele zeer oude waarnemingen doorgegeven. Al-Sufi bijvoorbeeld, een Perzische sterrenkundige uit de tiende eeuw, maakt melding van Arabische overleveringen over de beweging van Sirius, de Hondster langs de Melkweg, een reis die ongeveer 60.000 jaar duurde! Hoe kon dit worden opgetekend, als er geen intelligente waarnemers waren, in staat om hun waarnemingen aan hun nageslacht door te geven? Want de beweging van Sirius is zo langzaam, dat hij pas in de moderne tijd met behulp van zeer verfijnde instrumenten werd herontdekt.

In sommige opzichten waren de ouden wijzer dan wij in hun gebruik der astronomie om het denken van de mensen op een hoger plan te

brengeu. Zij maakten het wonder en het mysterie der sterren tot een machtige factor in de godsdienst. In het oude Egypte en naar wordt verondersteld in Brittannië, waren de tempels op zodanige wijze gebouwd, dat het licht van bepaalde sterren of de zon op een bepaalde dag op het hoogaltaar zou vallen. In de grote Tempel van Ramses te Abu Simbul in Nubië, veroorzaakt de zonsopgang een wonderlijk indrukwekkend schouwspel. Deze tempel is aan Ra gewijd, de openbaring van de Verheven Godheid in de vorm van de zon. Wanneer men het mysterieuze interieur betreedt met zijn schaduwrijke zalen en kapellen, die diep in het hart van de berg zijn uitgehakt, wordt men door een vreemd gevoel van ontzag bevangen. En het moment, waarop de zon boven de heuvels verrijst en de schemerige zalen plotseling worden herschapen in een schitterend verlichte tempel, is van een onweerstaanbare plechtigheid.

Zelfs een geringe bekendheid met de namen en posities van de sterrenbeelden, het vermogen de best zichtbare planeten te herkennen en enige kennis van hun bewegingen, verhogen de levensvreugde aanmerkelijk. Als men zich ervan bewust is hoe deze wetenschap ons kan boeien en hoe hij het denken kan opheffen uit het kleine en beperkte, stemt het tot nadenken, dat niet in ruimere mate aan kinderen de eenvoudige grondbeginselen worden onderwezen. Hoe dikwijls horen we mensen niet zeggen, dat zij zouden willen, dat ze iets van astronomie hadden bestudeerd in plaats van onderwerpen, die noch belangwekkend noch nuttig voor hen waren! Samuel Johnson maakte in ongeveer hetzelfde verband de volgende aardige opmerking: "Al wat ons losmaakt van de macht van onze zintuigen, al wat het Verleden, het Ververwijderde, of de Toekomst over het Heden doet domineren, verheft ons in de waardig-

heid van denkende wezens!

De buitengewone kracht der illusie dringt zich het sterkst aan ons op in de astronomie; de microscoop onthult verbazingwekkende en onverwachte wonderen in de wereld van het kleine, doch deze zijn slechts een uitbreiding van het bekende; de onthullingen van de telescoop en spectroscop openen vergezichten van ruimte en tijd, grootte, afstand en snelle beweging, die door niets anders kunnen worden geëvenaard. Zelfs een oppervlakkige studie van de melkwegstelsels is in staat onze opvattingen over onze plaats in de natuur volkomen te veranderen; wij leven niet langer in de illusie, dat onze aarde het middelpunt van het heelal is en de sterren slechts heldere lampen zijn, of kijkgaten naar de hemel achter de vaste koepel van diamant. Nu en dan wordt er een sensationele ontdekking gedaan, die de nieuweling een ogenblik met een schok tot plotselinge belangstelling wekt en er toe bijdraagt de illusie te verbreken. Dat kan de nadering van een grote komeet zijn of de aankondiging van de ontdekking van een enorme ster, misschien wel millioenen malen zo groot als onze zon!

De illusie waarin wij leven is zo bedriegerlijk, dat er een krachtige inspanning van de beeldingskracht voor nodig is om ons zelfs een zo gewone gebeurtenis als de dagelijkse omwenteling van de aarde om zijn as voor te stellen. Het opkomen van zon en maan is een vertrouwd gebeuren, maar hoe weinig mensen kunnen de foutieve opvatting, dat deze hemellichten werkelijk opkomen, op voldoende wijze van zich afzetten, om te beseffen, dat het verschijnsel ontstaat doordat de horizon van de aarde naar het oosten wegzinkt. Wanneer dit eenmaal duidelijk is ingezien, ondergaan wij een merkwaardige verruiming van inzicht en wordt het gemakkelijker te

begrijpen, dat wij werkelijk op het oppervlak van een bol leven, die eeuwen lang ons tehuis was en zal blijven. De studie van dergelijke illusies in de uiterlijke wereld kan ons er toe brengen de waarnemingen van onze zintuigen, die tenslotte zeer onvolkomen zijn, ernstig in twijfel te trekken - niettemin trachten wij hele levenssystemen hierop te bouwen!

Beschouw in gedachten onze enorme bol, die op statige wijze door de oneindige ruimten van de hemel en eeuwigheden van tijd drijft. Denk aan zijn afwisselende kleuren en oppervlakten, zijn ontelbare levensvormen, zijn schoonheid en zijn tragiek - welk een beroep doet dit op de verbeeldingskracht! Gedurende honderden, duizenden, millioenen jaren heeft hij zich voortbewogen; en waarvoor? Stellig naar een of andere bestemming, met een of ander doel.

In zijn gesprekken met een hertogin over astronomie, laat Fontenelle haar zeggen dat, als zij zich geplaagd en vermoeid voelt door de kleine onbelangrijkheid van haar leven, zij haar aandacht richt op het wonder der sterren en haar persoonlijke geprikkeldheid verdwijnt in het ruimere bewustzijn, dat zich dan opent. Een uitnemende reden om de astronomie de edelste der wetenschappen te noemen.

De aandachtige waarnemer, die opziet naar de oneindige diepten van de middernachtelijke hemel, die schittert van sterrenbeelden waarmee onze verre voorouders even vertrouwd waren als wijzelf, kan nauwelijks nalaten om over de betekenis en de oorsprong van het heelal na te denken en zich af te vragen, of de enorme krachten en de verheven wetten, die de rhythmische bewegingen van de hemellichamen beheersen, enige overeenkomst hebben met de omstandigheden van het menselijk leven. Is de mens alleen maar een schepsel van de stof, vandaag aanwezig en morgen vernietigd, of heeft

hij blijvend deel aan de grote processie
van zonnen?

-C.J.Ryan

vertaald uit:
Sunrise Februari 1959.

1911

1911

1911